

Novi val

Autorice

Mirela Nenadović i Helena Roštaš

Kontakt

mirela.nenadovic@gmail.com;

hrosta@gmail.com

Tema

Tema je nastavne jedinice novovalna muzička scena koja se u bivšoj Jugoslaviji razvija na prijelomu sedamdesetih i osamdesetih godina 20-og stoljeća, društveno-subverzivne teme pjesama novovalnih muzičkih grupa te reakcije dijela javnosti i državnih institucija na te teme.

Kontekst

Novovalna muzička scena razvija se krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina 20-og stoljeća, pod uticajem punka i novoga vala u Ujedinjenom Kraljevstvu i Sjedinjenim Američkim Državama. Središta tog muzičkog pravca u kojima su djelovali najznačajniji predstavnici jesu Ljubljana, Rijeka, Zagreb i Beograd, ali novovalne muzičke grupe djeluju i u drugim većim i manjim urbanim sredinama. Kao donja granica novoga vala navodi se 1977 godina, a smatra se da već završetkom prve trećine osamdesetih godina novi val posustaje te dio novovalnih muzičkih grupa prestaje sa djelovanjem, a dio se okreće novim muzičkim smjerovima.

Razdoblje razvoja novoga vala u jugoslavenskoj muzici vrijeme je obilježeno smrću doživotnog predsjednika SFRJ Josipa Broza Tita 4. maja 1980. godine, rastućom ekonomskom krizom, te porastom nacionalizma koji imaju za rezultat proteste Albanaca na Kosovu u proljeće 1981. godine. U takvim društveno-historijskim okolnostima pojedine su novovalne muzičke grupe na udaru dodatnog oporezivanja čime se nastojalo destimulirati publiku od kupovine nosača zvuka tih grupa čije su pjesme donosile društveno-subverzivne poruke. U istom periodu novovalna muzička scena uživa direktnu ili indirektnu podršku državnih institucija. Tako je, na primjer, glavni promoter novovalne muzike u Zagrebu sedmični magazin Polet, sedmični magazin Saveza socijalističke omladine Hrvatske. Na vrhuncu novoga vala 1980. godine novovalne muzičke grupe osvajaju nagrade i stručnoga žirija i publike na Omladinskome festivalu u Subotici čiji je organizator Omladinsko kulturno-umetničko društvo Mladost, a prestižnom nagradom Sedam sekretara SKOJ-a, koju je u Jugoslaviji dodjeljivao Savez socijalističke omladine Hrvatske za najveća umjetnička postignuća mladih, 1981 godine nagrađen je slovenski Lačni Franz, a godinu dana kasnije i Pankrti.

Način obrade nastavne teme u ovoj nastavnoj pripremi omogućuje korelaciju među školskim predmetima te uključuje sadržaje Građanskoga odgoja i obrazovanja, Historije, maternjeg jezika, Engleskog jezika, Politike i ekonomije, Muzičke umjetnosti.

Ciljevi

Cilj je nastavne jedinice da učenici upoznaju osnovne pojmove vezane uz pojavu novoga vala u muzici bivših jugoslavenskih republika, da razumiju društvene okolnosti u kojima se takva kulturna scena razvila, razmotre činjenicu da su stihovi pjesama predstavnika novoga vala nerijetko sadržavali društvenu kritiku i teme koje do tada nisu bile zastupljene na muzičkoj sceni, ali da je, istovremeno, djelovanje tih muzičkih grupa tolerisano od strane službenog režima. Izmjenom školskih metoda i oblika rada učenici će razviti komunikacijske vještine, vještinu kritičkoga razumijevanja medijskih sadržaja, aktivnoga slušanja, sažimanja, argumentiranja, vođenja i moderiranja rada grupe, rada u grupi, korištenja različitih izvora što će doprinijeti njihovoj informacijskoj i digitalnoj pismenosti.

Ishodi učenja

Učenici će biti sposobni:

- uporediti i kritički vrednovati informacije, te odabrati informacije prema svojim potrebama i u skladu sa svrhom istraživanja
- objasniti društveno-historijske okolnosti pojave novoga vala

- navesti glavna obilježja, strane utjecaje, predstavnike te okvirni vremenski period pojave novog vala
- analizirati inovativnost i društvenu provokativnost stihova pjesama
- kritički prosuditi utjecaj društveno-historijskog i kulturnog konteksta na književni tekst
- objasniti šta je cenzura i objasniti posljedice cenzure
- navesti primjere cenzure stihova pjesama muzičkih grupa novog vala
- zalagati se za slobodu izražavanja
- istražiti recepciju muzike novog vala danas
- zalagati se za demokratske stavove i vrijednosti.

Materijal i potrebna oprema: kompjuter, projektor, zvučnici, školski listovi, prezentacija u PowerPointu, video-materijal

Trajanje: Dva školska časa (90 minuta)

Pregled aktivnosti lekcije (proces)

Sedmicu prije održavanja školskog časa profesor/nastavnik učenike razreda dijeli u pet grupa i svakoj grupi daje radne listove sa zadacima, podacima o izvorima te upute za samostalan istraživački rad (Prilog 1). Svaka grupa pomoću izvora i školskih listova istražuje jednu temu vezanu uz nastavnu jedinicu:

1. Smrt Josipa Broza Tita
2. Ekonomski pokazatelji
3. Rast nacionalizma
4. Šund i cenzura
5. Punk

Uvodni dio časa (15 minuta)

U uvodnom dijelu časa grupe učenika predstavljaju rezultate svoga istraživanja prije školskog časa te uz pomoć profesora/nastavnika prikupljene informacije tumače i povezuju u cjelinu.

Na grupu koja će izložiti osnovne informacije o punku svojim izlaganjem nadovezuje se profesor/nastavnik koji učenicima naglašava da se u tom razdoblju na jugoslavenskoj muzičkoj sceni razvio novi val te daje informacije o porijeklu naziva, okvirnom vremenskom određenju novog vala i glavnim predstavnicima.

GLAVNI DIO ČASA

1. Školski čas

U glavnom dijelu časa učenici će u tekstovima pjesama novovalnih grupa uočavati elemente društvene kritike i srodne teme koje su u žarište jugoslavenske muzičke scene došle sa pojavom te generacije muzičara. Analiza započinje projekcijom video-spota "Vjeran pas" muzičke grupe Termiti. Prije projekcije profesor/nastavnik učenicima napominje da obrate pažnju na elemente scenskog nastupa i stihove pjesme koji su mogli izazvati negativne reakcije javnosti. Projekcija video-spota Termiti "Vjeran pas". Nakon projekcije video-spota razgovor o scenskom nastupu te tekstu pjesme koji može biti prikazan na platnu. (10 minuta).

Profesor/nastavnik učenicima napominje da su novovalne muzičke grupe nerijetko svojim javnim nastupom ili stihovima pjesama izazivali burne reakcije javnosti. Tematika dijela pjesama novovalnih muzičkih grupa bila je potpuna novina na muzičkoj sceni. Neke su od takvih tema: kritika društvenog sistema, ekonomskog stanja, represivnog sistema, motiv homoseksualnosti, slika žene koja je odudarala od tada prevladavajuće, fascinacija gradom, aktualni politički događaji u vrijeme Hladnog rata, osjećaj besperspektivnosti pojedinca (profesor/nastavnik može prema svojoj procjeni i broju učenika u odjeljenju odabrati teme koje će obraditi u ovoj fazi časa; popis tema profesor/nastavnik prikazuje na platnu pomoću prezentacije u PowerPointu). Parovi učenika dobivaju kopiju pjesme te, nakon što je pročitaju i procijene koju temu pjesma obrađuje, formiraju grupe u kojima će nastaviti rad. U ovoj fazi časa učenicima za analizu mogu biti ponuđene slijedeće pjesme:

Kritika društvenoga sistema

- Prljavo kazalište "Veze i poznanstva" (1979., Prljavo kazalište)

- Paraf "Visoki propisi" (1980. A dan je tako lijepo počeo)
- Pekinška patka "Sive eminencije I." (1981., Strah od monotonije)
- Azra "Uvijek ista priča" (1981., Sunčana strana ulice)
- Šarlo Akrobata "Mali čovek" (1981., Paket aranžman)

Kritika ekonomskoga stanja

- Prljavo kazalište "U mojoj općini problema nema" (1979., Prljavo kazalište)
- Električni orgazam "Zlatni papagaj" (1981., Paket aranžman)
- Haustor "Radnička klasa odlazi u raj" (1984., Treći svijet)

Kritika represivnoga sustava

- Paraf "Narodna pjesma" (1980., A dan je tako lijepo počeo)
- Azra "Nemoj po glavi d. p." (1981., Sunčana strana ulice)

Homoseksualnost i slika žene

- Prljavo kazalište "Neki dječaci" (1979., Prljavo kazalište)
- Azra "Žena drugog sistema" (1980., Azra)
- Idoli "Retko te viđam sa devojkama" (1980., singl)
- Šarlo Akrobata "Balada o tvrdim grudima" (1981., za film Dečko koji obećava)
- Film "Moderna djevojka" (1981., Novo! Novo! Novo! Još jučer samo na filmu, a sada i u vašoj glavi)

Fascinacija urbanim

- Paraf "Rijeka" (1979., singl)
- Prljavo kazalište "Na posljednjoj tramvajskoj stanici" (1979., Prljavo kazalište)
- Problemi "Grad izobilja" (1981.)
- Azra "Grad bez ljubavi" (1981., Sunčana strana ulice)
- Film "Zagreb je hladan grad" (1982., Zona sumraka)

Između Istoka i Zapada

- Azra "Iggy Pop" (1980., Azra)
- Idoli "Maljčiki" (1981., Paket aranžman)
- Azra "Kurvini sinovi" (1981., Sunčana strana ulice)
- Azra "Poljska u mom srcu" (1981., Sunčana strana ulice)

Perspektiva mi je siva

- Paraf "Perspektiva" (1980., A dan je tako lijepo počeo)
- Pekinška patk "Apatija" (1981., Strah od monotonije)
- Radnička kontrola "Dosada" (1981.)

Profesor/nastavnik grupama učenika dijeli radni list za analizu pjesama i daje upute za rad (Prilog 2).

- rad u grupama (10 minuta)
- prezentacija rezultata rada u grupi (prvi dio, 10 minuta)

2. Školski čas

- prezentacija rezultata rada u grupi (nastavak, 5 minuta)
- profesor/nastavnik daje upute prije projekcije isječka dokumentarnog filma "Druga strana rock'n'rolla", te naglašava učenicima da pokušaju u filmu uočiti na koji je način službena vlast pokušala destimulirati građane od kupovine albuma novovalnih muzičkih grupa te konkretne primjere cenzure određenih pjesama koje se u isječku dokumentarnog filma spominju.
- projekcija isječka dokumentarnog filma (10 minuta)
- razgovor nakon projekcije isječka dokumentarnog filma (5 minuta)

Tokom razgovora nakon projekcije isječka filma naglasak treba staviti na ulogu tzv. Komisije za šund, te konkretne primjere cenzure. Učenicima se najavljuje sljedeći zadatak - kratka debata kojom će se tema

školskog časa aktualizirati. Profesor/nastavnik učenike dijeli u dvije grupe te određuje nekoliko učenika (3 do 5, zavisno o broju učenika u odjeljenju) koji će biti sudije.

Slijedi projekcija video-spota pjesme koja će biti tema debate.

Prva grupa učenika (nazovimo je Komisija za šund) braniti će tezu da postoje opravdani razlozi za cenzuru te svoje teze potkrijepiti primjerima iz pjesme koja je polazište debate, a druga će grupa braniti tezu da cenzura nikada ne može biti opravdana i na primjeru pjesme obrazložiti zašto mora postojati sloboda umjetničkoga izražavanja i sloboda govora.

Za provođenje ove aktivnosti predlažemo sljedeće pjesme:

- Dubioza kolektiv "Brijuni" (Apsurdistan, 2012.)
- Dubioza kolektiv "1. maj" (Apsurdistan, 2012.)
- Hladno pivo "Firma" (Dani zatvorenih vrata, 2015.)
- Hladno pivo "Na ovim prostorima" (Dani zatvorenih vrata, 2015.)
- Rundek Cargo Trio "Ima ih" (Mostovi, 2015.)
- S.A.R.S. "Perspektiva" (Perspektiva, 2011.)
- TBF "Krist" (Danas sutra, 2015.)

Obje će grupe imati 3 minute za "oluju ideja" i rad u grupi prije predstavljanja svojih stavova, a za to će vrijeme zadatak sudija biti da zapišu nekoliko aktuelnih primjera cenzure, te navedu još neka muzička, filmska ili književnih djela za koje smatraju da bi mogli izazvati reakciju javnosti ili institucija države. Predstavnici grupa iznose svoje osnovne stavove, a zatim ostali članovi imaju pravo reagovati i komentarisati stavove predstavnika druge grupe.

Nakon 10 minuta sudije iznose svoje mišljenje koja je grupa bila uspješnija u debati te objavljuju i rezultate svoga rada.

- debata (20 minuta)

ZAVRŠNI DIO ČASA (5 minuta)

Profesor/nastavnik prikazuje na platnu tvrdnje koje učenici trebaju potvrditi ili ispraviti, na taj će način učenici ponoviti najvažnije sadržaje školskog časa.

Izvori

Video-materijal:

- Termiti "Vjeran pas" - <https://www.youtube.com/watch?v=G15veg1EhE0>
- Druga strana rock'n'rolla (prvih 10 minuta dokumentarnog filma) - <https://www.youtube.com/watch?v=VEtIJJpUjoE>
- Novi talas u SFRJ kao društveni pokret (isječak po izboru nastavnika) - <https://www.youtube.com/watch?v=d0kNGapq7U8>

Literatura:

- Barić, Vinko (2011) Hrvatski punk i novi val. Solin: samostalno autorsko izdanje
- Gall, Zlatko (2009) Velika svjetska rock enciklopedija. Zagreb: Profil International
- Kostelnik, Branko (2004) Moj život je novi val. Zagreb: Fraktura
- Mikac, Vedran: Od "novog vala" do nove države: www.povijest.net/od-novog-vala-do-nove-drzave-1/
- Radelić, Zdenko (2006) Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991.: od zajedništva do razlaza. Zagreb: Školska knjiga, Hrvatski institut za povijest

Izvori sa interneta:

- www.hr.wikipedia.org/wiki/Novi_val
- www.sh.wikipedia.org/wiki/Novi_val
- www.en.wikipedia.org/wiki/New_Wave_music_in_Yugoslavia
- www.hr.wikipedia.org/wiki/Novi_val_u_Hrvatskoj

- https://en.wikipedia.org/wiki/New_Wave_music_in_Yugoslavia
- www.enciklopedija.hr (natuknica: Kosovo)
- <http://www.hrleksikon.info/definicija/sund.html>
- <http://www.hrleksikon.info/definicija/cenzura.html>
- www.hr.wikipedia.org/wiki/Polet
- <http://gradjanskikrug-civiccircle.blogspot.hr/2015/05/u-krcmi-kod-fahrenheita.html>
- <http://planb.tportal.hr teme/186330/sund-literatura.html>
- <http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=429075>

Dodatne informacije:

- Božilović, Jelena: New Wave in Yugoslavia: Socio-political Context. Facta universitatis, 1/2013, 69-83 - <http://facta.junis.ni.ac.rs/pas/pas201301/pas201301-06.pdf>
- Duda, Dean (2006): Užas je moja furka. Socijalistički urbani imaginarij Branimira Štulića. U: *Devijacije i promašaji*, ur. Lada Čale Feldman i Ines Prica. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku
- Horvat, Hrvoje (2007) Johnny B. Štulić. Fantom slobode. Zagreb: Profil
- Janjatović, Petar (2007) Yu Rock Enciklopedija. Beograd: autorsko izdanje
- Kyaw, Natalja (2009) "Računajte na nas: "Pank i novi talas/novi val u socijalističkoj Jugoslaviji". U: Društvo u pokretu (zbornik radova). Novi Sad: Cenzura
- Leksikon yu mitologije (2004), ur. Iris Andrić, Vladimir Arsenijević i Đorđe Matić.
- Beograd: Rende, Zagreb: Postscriptum
- Mirković, Igor Sretno dijete (2004) Sretno dijete. Zagreb: Fraktura
- Mrnjavčić, Sonja Figurativnost u pjesmama Branimira Štulića - <http://stilistika.org/mrnjavcic>
- Perasović, Benjamin (2001) Urbana plemena: sociologija subkultura u Hrvatskoj. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
- Prica, Ines Novi val kao anticipacija krize. Etnološka tribina 13 (1990), 21-29
- Štulić, Johan B. (1985) Bing bang! Knjiga pjesama 1975-1985. Zagreb: samozaložba - <http://strazarni-lopov.blogspot.hr/>
- Dokumentarni film Kad Miki kaže da se boji – tko su junaci Johnnyjevih pjesama, redateljica Ines Pletikost - <https://www.youtube.com/watch?v=8g9MpvFnfSY>
- Dokumentarni film Sretno dijete, reditelj Igor Mirković
- Dokumentarni film Novi talas - <https://www.youtube.com/watch?v=PvFu-Q07FJ8> (epizoda 1), <https://www.youtube.com/watch?v=Ax7Oqqud4LA> (epizoda 2), <https://www.youtube.com/watch?v=fWRQ9FtazjI> (epizoda 3)
- Naši dani - Priče o hrvatskom rocku 5, novi val: <https://www.youtube.com/watch?v=bM78Bt5JvJI>
- Igrana serija Crno-bijeli svijet, reditelj Goran Kulenović
- Igrani film Dečko koji obećava, reditelj Miloš Mića Radivojević

Opcije za procjenu/evaluaciju

U toku nastavnoga procesa vredovat će se aktivno učešće učenika, kvaliteta prezentacije rezultata rada ostalim učenicima odjeljenja, interpretativni, raspravljački i analitički eseji učenika.

Ideje za domaću zadaću

- razgovor sa članovima porodice, prijateljima, profesorima/nastavnicima o njihovim sjećanjima na period novog vala i njihov odnos prema muzici novog vala (prikupljene informacije analiziraju se na sljedećem školskom času)
- na internetu pogledati video-spotove pjesama analiziranih tokom školskog časa (učenici iznose svoje utiske na sljedećem času)
- interpretativni esej (do 500 riječi) o opusu određene muzičke grupe novog vala
- raspravljački esej (do 500 riječi) o utjecaju novovalne muzike na savremene muzičare, percepciji novovalne muzike danas
- analitički esej (do 500 riječi) o spoznajama stečenim tokom časa
- gledanje jednog od dokumentarnih, igranih filmova ili epizoda televizijske serije predloženih u dodatnim informacijama, te analiza materijala na sljedećem času

- istražiti ostale načine prikazivanja građanskoga neposluha (prikupljene informacije analiziraju se na slijedećem času)

Ideje za adaptaciju

Obzirom na specifičnost teme nastavne jedinice izbor pjesama za analizu profesor/nastavnik treba prilagoditi interesima učenika. Profesori/nastavnici iz Makedonije i Slovenije u analizu mogu uključiti pjesme na slovenskom i makedonskom jeziku koje nastavna priprema nije obuhvatila. Nastavnici iz Bosne i Hercegovine uvodni dio časa mogu posvetiti temi novog vala, a zatim naglasak staviti na novi primitivizam (New Primitivism), pokret koji se razvio u Sarajevu u osamdesetim godinama 20-og stoljeća. Sadržaj nastavne jedinice namijenjen je učenicima srednje škole.

Ovaj plan časa je osmišljen u sklopu projekta "Historija, Istorija, Povijesti - Lessons for Today", kojeg implementira Kuća Anne Frank u saradnji sa lokalnim partnerima: Incijativom mladih za ljudska prava i Fondacijom Humanost u Akciji (Bosna i Hercegovina), HERMES (Hrvatska), Omladinski obrazovni forum (Makedonija) i Otvorena Komunikacija (Srbija).

Projekat je finansiran sredstvima Evropske Unije. Stavovi i sadržaj ovog plana časa su odgovornost isključivo njegovog autora i ne odražavaju stavove Evropske unije ili organizacija koje implementiraju projekat.
